

Türkiye’de Politik Okuryazarlık¹

DOI: 10.26466/opus.567352

*

Nilgün Dağ* - Mehmet Koçer**

* Dr. Öğrt. Üyesi, Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Mersin / Türkiye

E-Posta: dagnilgundag@gmail.com

ORCID: [0000-0002-5084-6472](https://orcid.org/0000-0002-5084-6472)

** Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Isparta / Türkiye

E-Posta: mehmetkocer@sdu.edu.tr

ORCID: [0000-0003-2794-7483](https://orcid.org/0000-0003-2794-7483)

Öz

Politik okuryazarlık, türevi alınmış okuryazarlıktır ve vatandaşlık eğitimi alanında herkes için hedef olması gereken niteliklerden biridir. Kendi başına bir ‘amaç’ olmanın yanı sıra bireylerin etkin vatandaşlar olarak yetişmeleri ve sağlıklı bir demokratik kültür inşa etmeleri açısından bir ‘gereklik’, politik alandaki ulusal ve uluslar arası sorunların çözümü noktasında da bir ‘araç’tır. Toplumun şekillenmesinde merkezi bir role ve paya sahip olan vatandaşın toplumsal kurumlara dâhil olabilmesi, varlığını aktif olarak sürdürebilmesi, bu süreçte vatandaşlık bilincini geliştirebilmesi, politik katılım hakkını ve sorumluluğunu daha bilinçli kullanabilmesi için elzemdir. Bir toplumda demokrasiye olan inancın yükselmesinin de teminatıdır. Bu temel gereklilikten hareketle araştırmada ilk aşamada politik okuryazarlığın ne olduğu, hangi değer ve süreçleri kapsadığı, neden ihtiyaç ve önem arz ettiği mercek altına alınmakta; ardından ulaşılan kaynaklardan sağlanan bilgiler doğrultusunda Türkiye’de politik okuryazarlığın durumuna ilişkin tespitler ortaya konmaktadır. Bu çalışma, ulusal ve uluslar arası alanyazında ulaşılan kaynakların gözden geçirilmesine, derlenmesine, sentezine ve sunumuna dayalı kuramsal bir derleme çalışmasıdır.

Anahtar Kelimeler: *Politik ilgi, politik bilgi, politik katılım, politik okuryazarlık.*

¹ Bu çalışma, 25-28 Mayıs 2016 tarihlerinde Belgrad’da düzenlenen **2nd International Symposium on Language Education and Teaching (ISLET)’de sunulan** sözlü bildirinin genişletilmiş hâlidir.

Political Literacy in Turkey

*

Abstract

As a derived form of literacy, political literacy is one of the qualities that should constitute a target in the field of citizenship education for everyone. Political literacy is not only an 'objective' in itself, but also a requirement for individuals to grow up as active and efficient citizens and to build a healthy democratic culture. It is also a tool for the solution of national and international problems in the political sphere. It is essential for the citizen who has a central role and share in the formation of the society to be included in the social institutions, to actively maintain its existence, to develop the awareness of citizenship in this process, and to use its political participation right and responsibility more consciously. Political literacy is also the guarantee of the belief in democracy in a society. In view of that basic necessity, the nature of political literacy is examined in the first stage of the study, the values and processes it encompasses, the reason why it is important and needs are taken into consideration; and then facts regarding the status of political literacy in Turkey are brought forward as provided by accessible sources. The study is a theoretical review based on the review, compilation, synthesis and presentation of the resources reached in the national and international literature.

Keywords: *Political interest, political knowledge, political participation, political literacy.*

Giriş

Bugünün dünyasında okuryazarlık, yalnızca üçüncü dünya ülkelerini tehdit eden bir mesele değildir. Gelişmekte olan ve gelişmiş sanayi ülkelerinin de karşı karşıya kaldığı ortak bir sorundur ve özünde bir eğitim meselesidir. Eğitimbilimciler, uzunca bir süre okuryazarlığı harfleri ve sözcükleri bir araya getirmekten ibaret bir etkinlik alanı olarak kavramsallaştırmış ve onu mekanik bir faaliyet olarak değerlendirmişlerdir. Okuryazarlık, bir çocuğa ya da ergene okumayı öğretme, bir metin ile karşı karşıya olduklarında onlara ne yapacaklarını anlatma tarzında bir doğrudan öğretim sorunu değildir (Freire ve Macedo, 1998, s.12). Kaldı ki bu dar kapsamlı anlayış hem insanın hem de çağın ve iş piyasasının ihtiyaçlarına cevap vermekte zayıf kalmaktadır. Bu zayıflığı gidermek amacıyla, yeni birtakım okuryazarlık kipleri (bilgisayar okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, fonksiyonel okuryazarlık, eleştirel okuryazarlık, politik okuryazarlık, vb.) oluşturularak insanların bir yandan söz konusu alanda/disiplinde işlevsel okuryazar olmaları amaçlanmakta bir yandan da siyasal, sosyal, ekonomik, bilimsel vb. alanlardaki gelişmelere duyarlı hâle gelmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır. Aslında tüm bu gelişmeler, okuryazarlığın sözcükleri okumanın çok ötesinde bir şey olarak görülmeğe başlandığının işaretleridir. Bugün gelinen noktada okuryazarlık, “insanın içselleştirerek deneyimlerine aktardığı devingen bir sistem” (Sanders, 2010, s.11) olarak yorumlanmaktadır. Gerçekten de okuryazarlık, kişiye psikolojik ve zihinsel yaşam deneyimi sunarak entelektüel bir üstünlük kazandırmakta; onda güçlü bir bilinç ve farkındalık oluşturmaktadır. Bu kişisel kazanımların yanı sıra daha adil, eşitlikçi, dinamik ve devingen bir toplumsal yapının/sistemin inşasına ve demokratik dokunun gelişmesine de katkıda bulunmaktadır.

Politik okuryazarlık, türevi alınmış okuryazarlıktır ve vatandaşlık eğitimi alanında herkes için hedef olması gereken niteliklerden biridir (Osborne, 2000, ss.7-8; Akt: Dağ, 2012, s.8). Toplumun şekillenmesinde merkezi bir role ve paya sahip olan vatandaşın toplumsal kurumlara dâhil olabilmesi, varlığını aktif olarak sürdürebilmesi, bu süreçte vatandaşlık bilincini geliştirebilmesi, politik katılım hakkını ve sorumluluğunu daha bilinçli kullanabilmesi için politik okuryazar olması bir ihtiyaçtan çok zorunluluktur. Politik okuryazarlık, bir toplumda hem demokrasiye olan

inancın yükselmesinin teminatıdır hem de demokratik kültürün yeşermesi ve yaşamasının temel şartıdır. Demokrasi, bir toplumun onu nasıl bütünleştirdiğine, içselleştirdiğine ve onunla nasıl yaşadığına bağlı olan bir kültür meselesidir (Weinber, 2012, s.40). Her ne kadar bilinen her alternatiften daha iyi bir yönetim biçimi olsa da aksamaya oldukça yatkın bir yönetsel sistemdir. Bu nedenle onu sürekli reforme etmek gerekir. Bunu sağlamanın tek yolu da “etkin vatandaş yetiştirmek”tir. “Etkili diktatörler büyük liderler gerektirir. Etkili demokrasiler ise büyük yurttaşlara ihtiyaç duyar” (Barber, 1995, s.18) sözünde de vurgulandığı gibi nitelikli bir demokratik kültür inşa etme ve idame ettirmede etkin vatandaşlar yetiştirmekten daha sağlam bir çıkar yol yoktur. Etkin vatandaşlığın ise üç önemli ögesi vardır: ‘Toplumsal katılım’, ‘sosyal ve ahlâki sorumluluk’ ve ‘politik okuryazarlık’. Politik okuryazarlık, demokratik katılımı etkili ve bilinçli kararların alınması için gerekli olan bilgi, beceri ve değerlerin kazanılmasının teminatını oluşturur (Fyfe, 2007, s.113). Bu nedenle vatandaşlık eğitiminin odağında yer almalıdır; ancak, vizyonu “bilgi, beceri ve işlemsel değerler bileşiği”nin ötesinde olmalıdır (Davies ve Hogarth, 2004, ss.182-183).

Politik okuryazarlık, kuramsal çerçevesi ve uygulamaları ile uluslararası alanyazında uzun yıllardır araştırılmasına ve tartışılmasına karşın ulusal alanyazında görece yeni bir inceleme alanıdır. Türkiye’de politik okuryazarlık çalışmalarının ihmal edilmesinin ve bu kavrama ilişkin zengin ve derinlemesine araştırmalara rastlanamamasının çeşitli nedenleri vardır. İlk olarak, “politika” teriminin birçok açıdan görece olmasının ve çoğu insanın kafasında çatışma ve huzursuzluk gibi olumsuz çağrışımlar uyandırmasının başat sebep olduğu söylenebilir². Politik bilgi ve katılım konusunda Türklerin genelinde bir edilgenlik³ olduğunu da söylemek gerekir. Yine politik kavramların ve olguların informal biçimde kazanılabilemesi, dolayısıyla müfredat dışı ya da gizli/örtük veya informal müfredatın

---

² Politik eğitim birçok insanın kafasında olumsuz çağrışımlar uyandıran ve başka birçok insan kafasında da “politikayı eğitimden uzak tutun!” şeklindeki önyargılı yaklaşım ve söylemleri -belki biraz da paranoit düşünceleri- tetikleyen bir terimdir (Dağ, Sözer ve Sel, 2015, s.1882). Benzer bir durumun politik okuryazarlık için de geçerli olduğunu söylemek yanlış olmaz.

³ Türkiye’de politik katılımın düşük, politik yabancılaşmanın ise yüksek düzeyde yaşanması ülkenin politik kültürü ile yakından ilgilidir (Doğanay, 2003, s.47).

bir parçası olarak kabul edilmesi gibi hususlar da araştırmacıları bu kavramdan uzaklaştıran nedenler arasında sayılabilir. Ancak son yıllarda gerek dünyada gerekse ülkemizde bilhassa gençlerin seçimlere katılım oranlarındaki isteksizlikleri, politikaya olan ilgisizlikleri, politik bilgi düzeylerindeki -kadınlar aleyhine olan- düşüklük vb. araştırmacıların politik okuryazarlık kavramına olan ilgisini cezbetmiş ve aktif ve etkili vatandaş yetiştirme düşüncesiyle bu konuya eğilmeye başlamışlardır. Gerçekten de birçok Batı ülkesinde, gençler daha az oy kullanmaya ama daha fazla protesto yapmaya başlamıştır (Soler-i Marti, 2015). Yunanistan’daki 2008 Gösterileri, İngiltere’deki 2010-2011 Harç Protestoları ve Türkiye’deki 2013 Gezi Parkı Eylemleri, gerek Avrupa’da gerekse Türkiye’de meydana gelen sosyal ve politik hareketlerde gençlerin nasıl aktif bir rol oynadığını ve büyük ölçekli protestolarda nasıl başı çektiklerini ortaya koyan somut hadiselerdir.

Bu çalışmadaki temel tez, temel seviyedeki politik okuryazarlığın demokrasi için ön şart olduğuna ilişkindir. Çalışma, iki temel eksenle formüle edilmektedir: Öncelikle politik okuryazarlığın ne olduğu, hangi değer ve süreçleri kapsadığı, neden ihtiyaç ve önem arz ettiği mercek altına alınmakta; ardından ulaşılan kaynaklardan sağlanan bilgiler doğrultusunda Türkiye’de politik okuryazarlığın durumuna ilişkin tespitler ortaya konmaktadır. Nihayetinde varılacak nokta ise, politik okuryazarlığın kendi başına bir *amaç* olmanın yanı sıra bireylerin etkin vatandaşlar olarak yetişmeleri ve sağlıklı bir demokratik kültür inşa etmeleri açısından bir *gereklilik*, politik alandaki ulusal ve uluslar arası sorunların çözümü noktasında bir *araç* olduğuyla ilgilidir. Çalışma, ulusal ve uluslar arası alanyazında ulaşılan kaynakların gözden geçirilmesine, derlenmesine, sentezine ve sunumuna dayalı kuramsal bir derleme çalışmasıdır.

Politik Okuryazarlık Nedir ?

Politik okuryazarlık, temel okuryazarlık becerilerinin kazanımı üzerinden gelişen ancak toplumdaki kararların nerede ve nasıl alındığı hakkında bilgi sahibi olma, müdahil olma hakkı, çeşitli politik fikirlere, tartışma formlarına ve tartışma adabına aşina olma, kişisel bir politik değerler kümesinin geliştirilmesi ve bunları pratikte uygulamak için gereken beceri ve güvene sahip olunması, politik konular hakkında başkalarıyla etkin bir

şekilde diyalog kurabilme gibi birçok spesifik yetiye de sahip olmayı gerektiren bir okuryazarlık formudur (Political Literacy Within ITT Citizenship Education, 2002).

Bu kavramın bilimsel literatüre girişi yeni değildir. 1960'lı yıllardan itibaren bazı araştırmacılar (Barnes ve Kaase, 1979; Crick ve Porter, 1978) makalelerinde ve araştırma raporlarında bu kavramdan bahsetmektedirler. Politik okuryazarlık, kamusal tartışmaların içeriğini anlamak için gerekli olan temel kavramlar ve olgular bilgisidir (Westholm, Lindquist ve Niemi, 1990, s.70). Bir nevi politikayı okuyabilme yetisidir. İnsanların etkili vatandaşlar olarak rollerini yerine getirebilmeleri için politik meseleleri ve politik süreci bilmelerine ve anlamalarına dayalı olan bir olgudur (Denver ve Hands, 1990, s.263). İnsanların nasıl yaşadığı, nasıl çalıştığı, nasıl ürettiği ve hayattaki seçimlerini nasıl yaptıkları ile ilgili bir kavramdır (Abdi, Shizba ve Ellis, 2010, s.139).

Bu kavramı Krosnick (1990, s.22) 'politik uzmanlık' (*political expertise*), Zaller (1992, s.21) ise 'politik farkındalık' (*political awareness*) olarak adlandırmaktadır (Akt: Cassel ve Lo, 1997, s.321). 'Farkındalık' ve 'uzmanlık' kavramlarının politik okuryazarlığı inşa eden veya tamamlayan iki gerçeklik olduğunu söylemek mümkün olduğu gibi bu iki kavramı politik okuryazarlığın yükseltilmesinin ana vasıtaları olarak değerlendirmek de olasıdır. Neticede farkındalık; "Uyanık bir algı, yüksek bir idrak ve kavrayış, yoğun bir dikkat, açık bir bilinç, hassas bir duyarlılık ve güçlü bir sezikle karakterize edilebilecek soyut bir kavramdır. Kişinin kendi zihninin dışında durabildiği, kendine bakabildiği ve kendi davranışlarının-yapıp etmelerinin izleyicisi olabildiği mucizevi bir yetidir. İlgörünün, içe bakışın, kendilik farkındalığının bir karışımıdır. Amiyane bir tabirle, "doing" modundan "being" moduna geçiş biletidir. Geliştirilebilen bir beceridir..." (Dağ, 2019, s.31). Uzmanlık ise, belli bir konuda teknik bilgi ve beceriyi gerektiren bir hâldir. Politik okuryazarlık açısından değerlendirildiğinde politik farkındalık, bireyin politik gerçeklerin ve olguların yanı sıra kendi politik özelliklerinin, yeteneklerinin, performansının ve deneyimlerinin de farkında ve bilincinde olmasını gerektiren zihinsel bir durumdur. Politik uzmanlık ise, politikayla ve politik sistemle ilgili bilgi, beceri ve deneyime hâkim olmayı gerektiren meşakkatli bir süreçtir.

Mevcut tanımların analizi yapıldığında, bu tanımların birçoğunda okuryazarlığın bilgi boyutuna, yani ‘politik bilgi’ olgusuna gönderme yapıldığı görülecektir. Oysa politik okuryazarlık, bilgi kadar duygu ve beceri boyutu itibarıyla da önem taşıyan bir kavramdır. Politik okuryazar bir kişi, politik sistemin yapısı ve işleyişi hakkında bilgi sahibi olmasının yanı sıra o sistemin değerler setini özümsemiş ve bunları eylem dünyasına transfer edebilmiş aktif bir katılımcıdır. Yani, gözleyen pozisyonuna ilaveten duruma ve koşullara göre duygu geliştiren, tavır alan ve tepki koyan; duygu, düşünce ve eylem dünyası arasında denge ve uyum yaratabilmiş kişidir. Güncellenmiş bir bilgi, beceri ve değerler portföyüne, sorumlu kararlar verme yetisine, ekonomik ve sosyal sorunlar karşısında etkili bir müzakere ve uzlaşma bilgisine sahip; *etkin ve aktif* vatandaş olabilmek için uygun olan dil, düşünce ve argüman şekillerini kullanarak “konuları ve olayları politik olarak okuma” kabiliyetine de haiz olan bir kişidir. Çağımızın politik okuryazar genç neslinin şu niteliklerden bazılarına veya tamamına sahip olması gerekmektedir (Fyfe, 2007, ss.120-121):

- Herhangi bir insani durumun politik boyutunu okuma kabiliyetine sahip olmalıdırlar.
- Genç insanların dilinden ve günlük yaşam tecrübelerinden yararlanmalıdırlar.
- Demokratik kararlar verme konusunda becerikli olmalıdırlar.
- Farklılığa saygı duymalı ve makûl argümanlar ileri sürmelidirler.
- Eylemde bulunmaya adanmış olmalıdırlar.

Buraya kadar yapılan açıklamalar ışığında bir ara değerlendirme yapmak gerekirse, politik okuryazarlık birçok kavramla yakından ilgilidir: Politik ilgi, politik bilgi, politik katılım, politik uzmanlık, politik farkındalık, politik sosyalizasyon, vb. Ancak ilk üç kavramın politik okuryazarlığın temel bileşenleri veya kavramsal koordinatları olduğu iddia edilebilir. Çünkü bu üç olgu, sivil toplumun temel taşlarıdır; bir ülkede iyi bir yönetim için gerekli olan ana bileşenlerdir ve sağlıklı bir demokrasi için ön şarttır.

Politik İlgi

Politik ilgi, politik okuryazarlıkla ilgili net bir kavramsal anlayışa ulaşmak bakımından önemli bir olgudur. “Politikanın vatandaşın merakını ne derece uyardığı”⁴ (van Deth, 1989, s.278) ile ilgili bir kavramdır. Kişilerin politikaya ve politik olana karşı merak ve dikkatine gönderme yapan bir terimdir. Politik ilgi, sıklıkla politik davranış ve tutumları açıklamak için kullanılan bir değişken olarak kabul edilmektedir. Bazı araştırmacılar ise, onu politik katılım, politik motivasyon, politik etkileşim gibi daha büyük ölçekli kavramlar için bir gösterge olarak düşünmektedir (Zeglovits ve Zandonella, 2013, s.1085). Politik ilgi, bilhassa politik katılımın güçlü bir ön şartı olarak kabul edilmektedir. Onu politik nüfusun temel bir ön şartı ve toplumsal eşitsizliğin kaynağı olarak görenler de vardır (Koskimaa ve Rapeli, 2015, s.142). Araştırmacılar ve uzmanlar tarafından nasıl görülürse görülsün bireyin politik gelişimi için önemlidir.

Politikaya olan ilgi tek boyutlu değildir. İki biçimi vardır: *İç politikaya ilgi* ve *politikaya genel ilgi*. Kadınlar birincisine daha fazla ilgi duyarken erkekler her ikisine de ilgi duymaktadır. Nitekim yapılan araştırmalarda, kadınlar ve erkekler arasında hem politik ilgi düzeyi hem de ilginin odakları bakımından farklılıklar olduğu saptanmaktadır. Kadınların politik ilgi düzeyleri erkeklere göre daha düşük bulunmaktadır (Norris, Lovenduski ve Campbell, 2004, s.44). Bu bulgu, cinsiyete dayalı bir toplumsallaşma sürecine atfedilmektedir. Yani -her ne kadar araştırmalar ebeveynliğin yalnızca marjinal bir etkisi olduğunu gösterse de- kadınların annelik rolü cinsiyet farklılıklarının açıklanmasında hayati bir rol oynamaktadır. Toplumsallaşma süreci, kadınların ve erkeklerin politik ilgileri üzerinde karmaşık bir etki yapmaktadır. Kadınların sosyalleşmesi aile ihtiyaçlarına odaklanmalarına sebep olurken sosyal refaha olan ilgilerini de arttırması beklenmekte; ancak, bu ilginin doğrudan “politik” olarak algılanmasını engelleyebilmektedir (Campbell ve Winters, 2008, s.53,56-57,70).

---

⁴ Bu tanımda ilgi, sadece somut eylem gerektiren bir şey olarak değil bilişsel bir katılım olarak da değerlendirilmektedir (Koskimaa ve Rapeli, 2015, s.143).

Politik ilgiyi konu alan araştırmaların bulguları farklılık göstermektedir. Bir kısmında, gençlerin büyük çoğunluğunun politik ilgi düzeylerinin düşük olduğu (Park, 2004) saptanmış iken bir kısmında -özellikle politik ilgi düzeyi yüksek ebeveynlere sahip olanlarda ve kendisini politik olarak sağ veya sol ideolojiye yerleştirebilenlerde- yüksek olduğu (Stadelmann-Steffen ve Sulzer, 2018, s.559) bulgulanmıştır. İngiltere’de gençlerin politikaya gösterdikleri ilgide 1994’ten bu yana önemli bir düşüş meydana gelmiştir⁵. Hatta bu düşüş, herhangi bir politik partiyi destekleme oranındaki düşüşten daha büyüktür. Gençlerin politikaya ve oy vermeye ilişkin görüşlerinde hayal kırıklığının yüksek olduğuna dair ipuçları bulunmaktadır. Hem politik ilgi hem de belli bir partiye olan politik desteğin insan yaşlandıkça arttığı aşikâr olmasına karşın, bugünün gençlerinin politikaya olan katılımlarının halefi oldukları nesillere yetişip yetişmeyeceği bir soru işaretidir (Park, 2004, s.38-39).

Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı’nın (TÜSES) yürütücülüğünü yaptığı ve Friedrich Ebert Vakfı (FES) Türkiye Temsilciliği tarafından desteklenen ve 1203 katılımcı ile 2008 yılında gerçekleştirilen ‘Gençler Tartışıyor: Siyasete Katılım, Sorunlar ve Çözüm Önerileri’⁶ adlı araştırmada, gençlere politikaya ne kadar ilgi duydukları sorulmuş ve gençlerin sadece % 9 kadarı politikayla çok yakından ilgilendiğini, % 60’a yakın bir oranı ise hiç ilgi duymadığını veya pek ilgi duymadığını ifade etmiştir. Ancak Avrupa İlerici Çalışmalar Vakfı’nın ‘The Millennial Dialogue Report’ adı altında yaptığı araştırmada, Türk gençleri politikaya en ilgili dünya gençliği olarak birinci sıraya yerleşmiştir. Türk gençlerinin % 24’ü politikayla çok ilgiliyken, Türkiye’yi % 20 ile Almanya, % 19 ile İtalya ve % 18 ile Avusturya izlemiştir. Yine, Forum İstanbul Gençlik Plâtformu tarafından 22 Temmuz 2007 seçimleri öncesinde gençlerin sosyo-

---

⁵ İngiltere’de gençlerin politik ilgilerin ve herhangi bir partiye bağlılık düzeylerinin zaman içerisinde kademeli olarak düşmesi muhtemeldir. Hiçbir partiyi desteklememe tutumunun yerine bir partiyi destekleme ilgi ve isteklerinin artması ihtimali de mevcuttur. Mevcut politik durumun gençlerin politikayla meşgul olmamasında rol oynadığı da açıktır. Bu durumda yapılacak olan şey, başta okul olmak üzere başka alanlardaki çabalar üzerinden halledilmelidir. İngiltere’de vatandaşlık eğitiminin Milli müfredata yakın zamanda dahil edilmesi bunun nasıl başarılacağı hususunda bir örnek teşkil etmektedir (Park, 2004, s.38-39).

⁶ İlgili araştırmanın bulgularına <http://www.fes-tuerkei.org/media/pdf/Publikationen%20Archiv/Ortak%20Yay%C4%B1mlar/2009/2009%20TUSES%20GEN%C3%87LER%20TARTI%C5%9EYOR%20S%C4%B0YASETE.pdf> adlı web adresinden ulaşılabilir.

politik yaklaşımlarını ve davranışlarını çeşitli kriterler bazında analiz etmek amacıyla yapılan araştırmada⁷, gençlerin % 48,7'si popüler kültürün etkisinde kaldıkları için; % 37,8'i geçim ve gelecek kaygısı taşıdıkları için; % 29,4'ü partilerin gençlere yönelik belirgin politikaları olmadığı için; % 20,6'sı büyük bir açık yüreklilikle politika umurlarında olmadığı için politikayla ilgilenmediklerini belirtmiştir. Ayrıca gençlerin % 39,6'sı gelecekte politikayla ilgili faaliyetlerde bulunmayı düşündüğünü, % 45,5'i düşünmediğini ve % 15'i ise buna ilişkin bir fikri olmadığını beyan etmiştir.

Bilindiği gibi son yıllarda birçok ülkede oy kullanma yaşının düşürülmesi ile ilgili birtakım tartışmalar yapılmaktadır. Oy kullanma, sadece politikacılar arasındaki bir tartışmadan ibaret değildir; aynı zamanda bilimsel araştırmaların da bir konusudur. Gençlerin politik ilgi eksikliği, oy kullanma yaşını düşürmeye karşı bir argüman olarak kullanılmaktadır. Çünkü politik ilgi eksikliği, özellikle genç seçmenlerin düşük katılım oranlarının temel nedeni olarak gösterilmektedir. Ancak burada şöyle bir ikileme ortaya çıkmaktadır: Bir yandan ABD ve pek çok Avrupa ülkesinde henüz oy verme yaşına ulaşmamış ergenler arasındaki politik ilgi düşük olduğundan kuşaklar arası uçurum artabilir. Bu sebepten ötürü oy kullanma yaşını düşürmek, daha ilgisiz ve bilgisiz genç seçmenleri oy kullanma hakkı olan seçmenlerle bütünleştirebilir. Diğer yandan hakların mı yoksa sorumlulukların mı önce geldiği sorulabilir. Vatandaşlığın sorumlulukla bağlantılı olduğu düşünülürse veya vatandaşlık 'sorumluluk' ile ilişkili kabul edilirse, sorumlu olarak kabul edilmeyen gençler oy haklarından mahrum bırakılırlar. Bu durumda seçimlere katılmasına izin verilmemesi hâlinde birinin politikayla niye ilgili olması gerektiği sorusu doğar (Akt: Zeglovits ve Zandonella, 2013, s.1085).

Bu noktada 'ilgi' terimini kavramsal olarak irdelemek gerekir. Kavramsal bağlamda 'ilgi'nin iki formu vardır: Bireysel ilgi ve durumsal ilgi. Durumsal ilgi, 'odaklanmış dikkat'e ve çevresel uyarıcılar tarafından anlık olarak tetiklenen 'duygusal tepki'lere gönderme yapar. Bu ilgi zaman içerisinde sonlanabilir veya devamlılık gösterebilir. Hem öğretimsel uyarılardan hem de bireysel ilgiden etkilenir. Bireysel ilgi ise, belirli bir

---

⁷ Araştırmanın içeriğiyle ilgili bilgilere <http://gencdergisi.com/5937-kim-demis-gencler-siyasete-katilmiyor-diye-tiklamaci-demokrasi.html> adlı web adresinden ulaşılabilir.

konuda veya alanda zaman içinde gelişen; artan bilgi, değer ve olumlu duygular ile ilişkili olan nispeten istikrarlı bir motivasyonel yönelim veya kişisel eğilimdir (Hidi ve Harackiewicz, 2000, s.152). Kısaca, kişinin eylemleriyle bağlantılı psikolojik eğilimdir. Kişiseldir, dirençlidir, kararlıdır, uzun sürelidir ve geniş kapsamlıdır (Schiefele, 1992, s.154). Durumsal ilgiyi önemli ölçüde etkileyebilir.

Dolayısıyla politik ilgi durumsal olabileceği gibi bireysel de olabilir. Gündemdeki herhangi bir konu, arkadaşlar arasındaki tartışmalar, politik kampanyalar, vb. birçok durum politik ilgiyi tetikleyebilir. Ki bu sayede bazı insanlar politikaya durumsal ilgi geliştirebilirler. Bazıları ise, konuyla devamlı olarak yeniden etkileşime girebilen bireysel ilgi alanına sahip olabilir (Zeglovits ve Zandonella, 2013, s.1086).

Politik Bilgi

İnsanlar, politik bilgileri bakımından birbirinden büyük farklılıklar göstermektedirler. Bu farklılık, cinsiyet bağlamında da kendini göstermektedir. Politik bilgi bağlamında cinsiyetler arası bir boşluk olduğu açıktır. Kadınlar politik dünyayla erkeklerden daha az ilgilenmekte ve erkekler politika hakkında kadınlara göre daha fazla şey bilmektedir (Luskin, 1990; Mondak ve Anderson, 2004). Politik bilgi düzeyi, genel olarak çocuklar arasında da düşük olmasına rağmen yine cinsiyetler arası bir boşluk olduğu ve erkek çocukların hem politik farkındalık bakımından hem de politikayla ilgili olgusal sorularda daha iyi bir performans göstermeleri bakımından kız çocuklarından daha başarılı oldukları saptanmaktadır (Greenstein, 1965; van Deth, Abendschön ve Vollmar, 2011). Erkeklerin politik olgulara ilişkin bilgileri kızlardan daha fazla iken politik meseleler üzerine akıl yürütmede kızlar erkeklere göre daha iyidir (Pereira, Fraile ve Rubal, 2015).

Cinsiyetler arasındaki bu farklılık, çoğunlukla sosyalizasyon teorileriyle açıklanmaktadır. Kadınların ve erkeklerin politik bilgi düzeylerindeki farklılık, toplumsal rolleri⁸ (erkeklerin kamusal yaşamdan sorumlu varlıklar, kadınların ise ailevi alana ait varlıklar olarak kabul edilmesi) ile

---

⁸ *Toplumsal rol, belli bir toplumsal duruma ilişkin gerçek ya da beklenen davranış kalıplarıdır.*

ilişkilendirilmektedir (Delli Carpini ve Keeter, 1996). Bu durum, sosyoekonomik kaynaklarla da açıklanmaktadır. Erkekler daha iyi ve yüksek ekonomik kaynaklara sahip oldukları için politika hakkında kadınlardan daha fazla şey bilmektedirler (Verba, Burns ve Schlozman, 1997). Toplumun bireye sunduğu roller sistemi veya sosyoekonomik realitelerin dışında bu farklılık, toplumsal cinsiyet⁹ rollerinin okul ve aile tarafından nasıl aktarıldığıyla da ilişkili olabilir (Pereira v.d., 2015). Çünkü aile duygusu, düşünce, davranış ve tutum bağlamında birbirine etki eden ve birbirinden etkilenen insanların oluşturduğu bir kurumdur ve Herbert Hyman'ın de vurguladığı gibi "aile, politik sosyalleşmenin en önde gelen aracıdır". Kararların alınma biçiminden görev ve sorumlulukların dağılımına, işbölümünden gelirin kullanım ve paylaşımına kadar birçok husus kadın ve erkeğin üstlendiği roller ile yakından ilgilidir. Nitekim yapılan araştırmalar (Signorella ve Hanson Frieze, 2008) da toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıların özellikle ailede şekillendiğini göstermektedir. Kadınlar erkeklere kıyasla çocuklarıyla daha fazla meşgul oldukları ve daha çok zaman geçirdikleri için çocukların politikaya yönelik tutumlarının şekillenmesinde daha etkilidirler (Jennings ve Niemi, 1968). Vettehen, Hagemann ve van Snippenburg (2004), kadınların politik bilgi seviyesindeki düşüklüğün politik sürece olan ilgi noksanlığından kaynaklandığını belirtmektedirler.

Politik Katılım

Politik katılım, politik okuryazarlığın üç itici gücünden biridir. 'Katılım' olgusunun *normatif*, *süreçsel* ve *davranışsal* bir yönü bulunmaktadır. Hem 'katılım' teriminin bu çok yönlülüğü hem de boyutlarının ve etkilendiği faktörlerin çokluğu hakkında evrensel bir tanıma ulaşılmasını ve ortak bir kuramın geliştirilmesini engellemektedir (Akıncı, 2014, s. 36). Ancak mevcut tanımları, dar ve geniş kapsamlı olmak üzere iki kısımda incelemek mümkündür. Dar anlamıyla yapılan tanımlar, politik katılımın bazı husus ve biçimlerini dışarıda bırakmaktadır. Geniş anlamıyla ise politik katılım, davranışın yanında tutumu da içermektedir. Yani, sadece davranış ve

---

⁹ 'Cinsiyet' (seks) biyolojik açıdan erkek/kadın ayrımını anlatırken; 'toplumsal cinsiyet' (gender) toplumsal bağlamda erkeklik ve kadınlık olgularına gönderme yapar.

hareketlerle sınırlandırılmamış; davranışların arkasında yatan tutum, inanç, değer ve alışkanlıklar da kavramın muhtevasına dahil edilmiştir (Tatar, 1997, s 95-98).

Politik katılım, bir davranış türü olarak ele alındığında “kişinin otonom olarak yaptığı tercihler ve verdiği kararlar sonucunda siyasal karar mevkilerine gelecek olanları ve bu mevkileri ellerinde bulunduranları etkilemek üzere yaptıkları eylem ve faaliyetler” (Kalaycıoğlu, 1998, s.10) olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre, bir eylem ya da faaliyetin politik katılım olarak nitelenebilmesi için kişinin iradi kararının sonucu olması ve karar mevkilerini etkilemesi gerekmektedir. Ancak bu tanımda, karar mercilerini etkileme sürecindeki -legal veya illegal ayrımı yapmadan- her tür eylem ve faaliyet katılım kavramının içine dahil edilmektedir. Çünkü politik katılım oy verme, politik kampanyalara katılma, adaylara parasal destek sağlama, partilere üye olma gibi geleneksel biçimlerden boykot etme, grev yapma, gösteriye katılma gibi geleneksel olmayan biçimlere uzanan geniş bir tayfta yer alan davranışları kapsamaktadır (Kaase, 1990). Geleneksel katılım biçimleri, geleneksel olmayanlara kıyasla daha heterojendir.

Politik katılımın açık ve tartışılmaz olan bazı özellikleri vardır. İlki, faaliyet veya eylemdir (van Deth, 2016). Buna göre televizyon izlemek veya politikayla ilgilenmek katılım teşkil etmemektedir. Katılım konusunda oldukça geniş bir etkinlik listesi oluşturulabilir: Oy kullanma, seçim kampanyalarında ve organizasyonlarında çalışma, politik kampanyalara katkıda bulunma, protesto gösterilerine ve yürüyüşlerine katılma, vb. Oy kullanma, birçok politik eylemden sadece biridir; ancak, politik katılımın önemli bir formudur¹⁰ ve en kolay yoldur. Oy verme ve katılım, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Demokrasi temsili bir hükümete, vatandaşın katılımına, özgürlüklere ve politik eylemlerin şeffaflığına dayalı

---

¹⁰ Seçimlere katılım oranları, politik katılım düzeyi hakkında fikir verebilir. Ancak Türkiye özelinde böyle bir ilişkiyi kurmak pek sağlıklı olmaz. Çünkü Türkiye’de seçimlere olan katılım bazı cezai müeyyidelerle desteklenmek suretiyle kısmen de olsa mecburidir (Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu, 2007, s.16; Akt: Aydemir ve Özşahin, 2011, s.56). “Seçimlerde oy kullanmak gibi bireysel eylem alanı ile sınırlı kalmayan, birliktelikler kurma, normlar türetme, sivil dayanışma ve eylem kalıpları geliştirme, protesto ve imza kampanyaları düzenleme gibi siyasal eylem alanını genişleten uygulamalara katılma benzeri sivil/siyasal erdemlerin kazanılması Putnam’ın (2000, s.19) tanımladığı bağlamda vatandaşlık ya da sivil bilince (civic virtue) işaret etmektedir. Bu zaviyeden bakıldığında Türkiye’de siyasal alanın henüz kapsamlı bir siyasi ve kültürel pratik üretmediği, siyasal katılımın en dar anlamı ile hayat bulduğu söylenebilir.” (Aydemir ve Özşahin, 2011, s.58).

bir politik sistemdir (Eremenko, N/A). Politik katılımın kapsamı ve yoğunluğu, demokrasinin kalitesini değerlendirmek için önemli ve belirleyici bir kriterdir. Demokrasinin işlerlik kazanması, sivil katılımın farklı enstrümanlarla gerçekleşebilmesine de bağlıdır (Aydemir ve Özşahin, 2011, s.55).

İkincisi, gönüllülüktür. Politik katılım gönüllüdür; yani, katılım emredilmemekte ya da bazı kanunlar çerçevesinde zorunlu tutulmamaktadır. Üçüncü olarak katılım, insanların politikacılar, memurlar veya lobiciler olarak değil; profesyonel olmayan veya amatör kişiler olarak faaliyetlerine işaret etmektedir. Dördüncüsü, politik katılımın hükümet, politika veya devlet ile ilgili olması ve -parlamentar karar verme süreçleri veya kanunların ifası gibi- özel durumlarla sınırlandırılmamasıdır. Bu sebeple herhangi gönüllü ve profesyonel olmayan hükümet, siyaset veya devlet faaliyeti politik katılıma örnek teşkil eder (van Deth, 2016).

Politik katılım kavramına duyulan bilimsel ilgi ve merak her geçen gün artmaktadır. Bu yoğun ilgi ve merak, dünyanın birçok ülkesinde karşı karşıya kalınan düşük seçmen katılımı, gittikçe azalan sivil katılım, halkın yorgunluğu ve bıkkınlığı, politikacılara ve siyasal partilere olan güveninin aşınması, şüphecilik, kinizim (Ekman ve Amna, 2012) gibi birçok hadisenin sonucudur. Bugün, gençlerin oy kullanma oranları ile siyasal partilere ve çıkar gruplarına üye olma oranları daha düşüktür. Gençler, politikayla daha az ilgilenmekte ve politika hakkında daha az şey bilmektedirler (O'Neill, 2007, s.6). Gençlerin politikaya katılım oranları ebeveynlerinin katılım oranından düşüktür¹¹. Amerika'daki başkanlık seçimlerine 18-24 yaş aralığındaki gençlerin katılımı 40 yıldır düzenli olarak düşüş göstermiştir. Gençlerin katılımı 1964'te % 50,9 iken 2000 yılında % 32,3'e gerilemiştir. Putnam (1995), politik katılımda yaşanan bu gerilemeyi sosyal sermayede yaşanan düşüşle ilişkilendirirken Mindich (2005) bu durumu yaş ve tecrübe farkından çok politikaya karşı değişen tutumla açıklamaktadır. Gençler haber okuma ve izleme konusunda ebeveynlerine kıyasla çok daha az zaman harcamaktadır. Politik bilgileri sınırlıdır

---

¹¹ Vatandaşlık eğitimi, gençlerin politik farkındalığını ve katılımını yükseltmek için 2002 yılında İngiliz ortaokullarının Milli Müfredatına zorunlu ders olarak getirilmiştir (Park, 2004). Yine, Batıda son 4-5 yılda politik katılım oranı % 10-15 azalmıştır. 1960'lı yıllardan 2010'lara kadar olan seçmen katılımındaki düşüş Yeni Zelanda'da yaklaşık % 13 (% 90'dan % 77'ye), İngiltere'de % 12 (% 75'ten % 62'ye) ve Kanada'da % 15'tir (Stockemer ve Rocher, 2017, s.43).

ve politikayı yalnızca ana hatlarıyla takip etmektedirler. Eskiden insanlar, politikaya herhangi bir siyasal partiye üye olarak, seçimlerde oy kullanarak, seçim kampanyalarında aktif rol alarak katılırken bugün gençler özel durum odaklı/tekil sorunlar (başörtüsü, çocuk gelinler, vb.) karşısında taraf olarak ve politik olmayan gruplara ve ağlara destek vererek katılım göstermektedirler. Yani gençler, politik konularla veya politikanın gündemiyle ilgilenmek yerine bireysel endişelere ya da akran gruplarına özgü konulara odaklanmaktadır.

Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler ile bilgiye erişim olanaklarındaki artış sayesinde insanlar -bilhassa zamanlarının büyük bölümünü dijital ortamlarda geçiren gençler- daha hızlı bir şekilde bilgi edinmeye, haberleşmeye, örgütlenmeye ve seslerini duyurmaya başlamışlardır (Yılmaz ve Oy, 2014, s. 28). Web ve internet, sosyal ve politik tutum ve davranışlar için çok çeşitli fırsatlar sunan yeni bir kamusal alan hâline gelmiş; politik düşüncelerin, propagandaların veya kampanyaların kitlesel düzeyde yayılarak destek toplamasının en hızlı ve ucuz yolu olmaya başlamıştır. İnternet gazete ve televizyon gibi geleneksel medya araçlarından farklı olarak kitlenin politik bilgiye maruz kalma derecesini seçmesine olanak tanımakta ve benzersiz iletim kapasitesi sayesinde toplumdaki bilgi akışını değiştirerek vatandaşın politik davranışını etkilemektedir (Bonchek, 1997).

Bazı araştırmalarda, internet erişiminin sivil katılım üzerinde olumlu etkilere sahip olduğu saptanmışken bazılarında internet kullanımının politik bilgi, politik yeterlilik ve politik katılım üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olduğu bulgulanmıştır. Dolayısıyla internetin politik katılım veya sivil katılım üzerindeki etkisi konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. İyimser düşünenler, internetin düşünce ve ifade özgürlüğünü teşvik ettiğini, politik ilgi ve bilgiyi artırarak politik katılımı yükselttiğini düşünürken; septikler insanların internet aracılığıyla politikayla ilgilenmelerine hatta politik açıdan birden bire faal hâle gelmelerine neden olmadığını savunmaktadırlar (Akt: Wang, 2007, s.382). Wang (2007), internetin politik açıdan kullanımının hem politik tutum hem de politik katılım üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir. Araştırmada, politik düşüncelerini internet aracılığıyla ifade eden katılımcıların politik ilgileri, politik yeterlilikleri, politik güvenleri ve politik katılımları

daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu, internet kullanımının etkileri konusunda iyimser düşünenlerin görüşleriyle örtüşmektedir. Ayrıca araştırmada, politik ilgi ve politik güvenin politik katılımı önemli derecede belirlemesine karşın, politik etkinliğin katılıma yol açmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmacılara göre gençlerin katılma isteği gösterip göstermemesi üzerinden politikaya ilgisine ve politik katılımına yönelik yorum yapmak hatalıdır. Gençlerin politik katılım biçimlerinden uzak durması bizatihi bir politik duruş olarak değerlendirilebilir. Oy kullanmanın en az kaynak gerektiren katılım biçimlerinden biri olduğu varsayılırsa, gençlerin oy kullanabilecekken oy kullanmamaları elbette ki politik bir tavır olabilir. Ayrıca isteyebilme kapasitesi bu kapasitenin ortaya çıkmasından önce bir özgürlük alanının varlığını gerektirdiğinden bu özgürlük alanının varlığını ancak tüm gençlerin asgari düzeyde gelire, boş zamana sahip oldukları ve asgari toplumsal becerileri edinebildikleri bir durumda varsayılabilir de unutulmamalıdır. Bu nedenle, gençlerin farklı politik katılım biçimlerine rağbet edip etmedikleri meselesini politikaya katılma istekleri üzerinden değerlendirmek isabetli olmaz (Yılmaz ve Oy, 2014).

Gençlerin en yoğun biçimde rağbet gösterdiği politik katılım biçimi oy kullanmaktır¹². *Türkiye’de Gençler ve Siyasi Katılım: Sosyo-Ekonomik Statü Fark Yaratıyor mu?*¹³ adlı araştırmanın sonuçlarına göre, gençlerin büyük çoğunluğunun oy verme dışındaki politik katılım biçimleri ile ilişkileri zayıftır. Gençlerin sadece % 9,7’si son üç ay içinde herhangi bir sorun ile ilgili olarak bir devlet kurumuna şikâyetle bulduklarını ifade ederken daha büyük bir yüzdesi toplu yürüyüş, gösteri ve protestoya katıldığını belirtmiştir. Forum İstanbul Gençlik Plâtformu tarafından yapılan araştırmada gençlere sivil politik katılımdan ne anladıkları sorulduğunda % 43,1’i internet üzerinden gerçekleştirilen bir protesto eylemine katılmak, % 38,4’ü de yaşadığı sorunu yazılı olarak yetkili mercilere iletmek şeklinde yanıt vermiştir. Araştırmaya katılan her beş gençten biri toplu yürü-

---

¹² Bu, aynı zamanda politikaya olan ilginin odağını ve şeklini de işaret eden bir sonuçtur.

¹³ İlgili araştırmanın bulgularına <http://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/01/sosya-ekonomikstatufaryatiyorumu.pdf> adlı web adresinden ulaşılabilir.

yüşe katıldığını belirtirken % 10’u boykot eylemine katıldığını belirtmiştir. Bu araştırmalar, Türkiye’de gençlerin politikaya katılımında geleneksel olmayan katılım biçimlerini daha fazla tercih ettiklerini göstermektedir.

Şüphesiz insanlar sosyo-ekonomik, psikolojik, kültürel, çevresel, dinsel vb. çeşitli faktörlerin tesiri kadar eğitim düzeyi, meslek, cinsiyet, yerleşim birimi (köyde veya şehirde oturma), kişilik yapısı gibi değişkenlerin de etkisiyle politika karşısında farklı davranışlar sergilemektedirler. Bu alanda yapılan ampirik araştırmalar da politik katılım ile sözü edilen bu değişkenler arasında belirli ilişkilerin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, sosyoekonomik gelişme düzeyi yükseldikçe politik hayata katılım artmaktadır (Minibaş, 1992) veya kentleşmenin ve kitle iletişim araçlarının etkisiyle beklentileri ve ihtiyaçları değişen insanların politik davranışları değişim ve dönüşüm göstermektedir. Toplumdaki statülerini ve konumlarını yükseltmek isteyen insanların politikayı araç olarak görmeleri politik tutum ve davranışları etkilemektedir (Turan, Şen ve Aydilek, 2015). Ayrıca dini mensubiyet, dini pratikler ve dinin algılanış biçimi politik yaşama katılımı, politik tercihleri ve partilerden beklentileri etkilemektedir (Köktaş, 1997). Kadınların ailevi sorumlulukları, politik alandaki eğitim ve beceri noksanlıkları, kültürel tutumlar gibi birtakım gerekçeler kadınların politik etkinliklere erkeklerden daha nadir katılmalarına yol açmaktadır.

Politik katılım, kamusal yaşamla ilgili kararlara dahil olma ve bu kararları etkileme sürecidir (Yılmaz ve Oy, 2014, s.7). Politik eylem ise, sadece politik kurumlar ya da sivil toplum kuruluşları üzerinden girilen eylemleri kapsamaz. Daha az kurumsal olan, sosyal ağlar ve arkadaş çevresi gibi bireysel eylemler de bu kavramın kapsamına dahildir. Ki bugün, gençler -yukarıdaki araştırmaların da gösterdiği gibi- düzensiz eylem girişimlerini tercih etmektedirler. Kapani (2007, s. 144), politik katılımın basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanını kapsayan bir olgu olduğuna dikkat çekmektedir. Bu bakış açısına göre, politik katılım davranışların yanı sıra tutum ve yönelimleri de içermektedir. Kapani’ye göre ‘ilgi’, ‘önemseme’, ‘bilgi’ ve ‘eylem’ politik katılımın dört boyutudur. Yani bu olgular, katılım davranışına tesir eden değişkenlerdir. Kapani’nin bu tespitine katılmakla birlikte bu çalışmada ilgi, bilgi ve eylemin/katılımın politik okuryazarlığın bilişsel (bilgi), duyuşsal (ilgi, merak ve değer) ve psikomotor (katılım, eylem) boyutlarını

oluşturan temel alanlar olabileceği öne sürülmektedir. Fikirselsel bağlamdaki bu tespiti, ampirik araştırmalarla ortaya konması ve açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Tartışma ve Öneriler

Politika, toplumsal hayatı düzenleyen kural ve kaideleri oluşturmak, bunları korumak, değiştirmek ve geliştirmek için gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Kararların nasıl alınacağından kaynakların kime-nasıl-ne kadar dağıtılacağına; nasıl ve niçin uzlaşmak gerektiğinden iyi bir insan ve toplum yaratmada nelere ihtiyaç olduğuna kadar bireysel ve toplumsal bağlamdaki her iş ve oluşun ana mekanizmasıdır. Daha iyi koşullarda yaşamak, daha güzeli eylemek, daha demokratik bir toplum inşa etmek, daha şurlu ve daha bilinçli vatandaşlar olmak için politika şarttır¹⁴. Çünkü politika, Runciman'ın (2016, s.4) da dediği gibi, "farkı yaratan şeydir"¹⁵.

İnsanların politikayla münasebetleri, politikaya duydukları ilgi ve merak¹⁶, politik bilgi düzeyleri, politikaya dair geliştirdikleri değer ve eylem kümesi, politik faaliyetlere iştirak biçimleri ve oranı politik okuryazarlığın mahiyetinin anlaşılmasındaki temel hususlardır. Bu çalışmada politik okuryazarlığın muhtevası ve mahiyeti -sebeup-sonuç münasebeti içerisinde olduğu düşünülen- üç faktörle (politik ilgi, politik bilgi, politik katılım) izah edilmiş ve bu üç faktörün kişinin politik okuryazar addedilmesindeki ana değişkenler olduğu ileri sürülmüştür. Bu iddianın arkasındaki temel düşünce, Amerikalı eğitim psikoloğu Benjamin Samuel Bloom'un¹⁷

---

¹⁴ Aksi, yani insanların politikayı bir çözüm olarak görmekten uzaklaşmaları ve politik sorumluluklarını yerine getirmemeleri uzun vadede hem demokratik kültüre hem de bireysel ve toplumsal refah ve mutluluğa negatif yönde tesir eder.

¹⁵ Ancak bu, "bir yerde olan her iyi şeyden ya da başka bir yerde olan her kötü şeyden politikanın sorumlu olduğunu söylemek" mânâsı taşımaz. "Her doğal felaketten ya da ekonomik gerilemeden politika sorumlu değildir. Ama politika bunların etkilerini artırır ya da azaltır. Yarattığı fark budur." (Runciman, 2016, s. 4).

¹⁶ Darbeler, darbe teşebbüsleri, ihtilaller ve muhtıralar etkisi on yıllarca süren, ferdi ve içtimaî bakımdan ağır sonuçlar ("politika"yı bir çözüm alanı olarak görmekten vazgeçme, apolitikleşme, politikadan uzak durma vb.) doğuran travmatik hadiselerdir. Şüphesiz ki bu hadiseler, insanların politikaya olan ilgilerinde, meraklarında ve katılım şekillerinde ciddi değişiklikler ortaya çıkarmaktadır.

¹⁷ Bloom, geliştirmiş olduğu taksonomi (bilgi, duygu, davranış) ile eğitimin mantığına göndermede bulunmuş ve bireyin duygu, düşünce ve eylem dünyası arasında denge ve uyum yaratmasının önemine ve gerçeğine vurgu yapmıştır. Yani eğitim almanın/görmenin ve eğitilmiş addedilmenin temel göstergesi bilmek, bilinenleri içselleştirmek, bunları tutum ve davranışlara dönüştürmektir.

taksonomik kategorisine dayanmaktadır. Duygu, düşünce ve eylem dünyası arasında denge ve uyum yaratmak, öğrenmenin ve eğitim almış/görmüş olmanın bir göstergesi olduğu kadar okuryazarlığın da bir ölçütü kabul edilebilir pekâlâ.

Gençlik, nüfusun içinde 15-24 aralığındaki yaş grubunu temsil eden bireyleri ifade eder ve insan hayatının en aktif ve verimli dönemini oluşturur. Bu dönemde gençleri bir kaynak olarak görüp potansiyellerini açığa çıkarmak ve geliştirmek bireysel faydanın ötesinde toplumsal getirisi bakımından dikkate alınması gereken önemli bir konudur. Bu nedenle bir ülkedeki gençlerin toplumsal durumu geleceği okumaya yarayan özel bir koddur (Lauritzen ve Guidikova, 2002). Gençlerin politikaya ilgi duymaları, politika ve politik konular hakkında düşünmeleri, kararlar vermeleri ve politik yaşama dahil olmaları Türkiye gibi genç nüfusun¹⁸ ağırlıkta olduğu bir ülke için son derece önemlidir. Bireylerin -özellikle gençlerin- politik ilgi ve farkındalıklarını beslemek, politik varoluşlarını ve öznelliklerini gerçekleştirmelerine destek olmak, politik sürece dahil olmalarına fırsat vermek, bugünün ve geleceğin politik kültürünü şekillendirmeleri noktasında cesaretlendirmek onları yetişkinlerin veya çevredeki diğer kişilerin değer ve pratiklerinin pasif alıcısı konumundan çıkararak daha bilinçli ve işlevsel politik okuryazarlar hâline getirecektir.

---

¹⁸ TÜİK’in (Türkiye İstatistik Kurumu) “İstatistiklerle Gençlik 2015” raporuna göre Türkiye’de nüfusun (78 milyon 741 bin 53) % 16,4’ü (12 milyon 899 bin 677) 15-24 yaş grubundaki gençlerden oluşmaktadır. Bu genç nüfusun % 51,2’sini genç erkek nüfus, % 48,8’ini de genç kadın nüfus oluşturmaktadır.

EXTENDED ABSTRACT

Political Literacy in Turkey

*

Nilgün Dağ – Mehmet Köçer
Mersin University-Süleyman Demirel University

In today's world, literacy is not only a threat to third world countries. It is a common problem faced by developing and developed industrial countries and is essentially a matter of education. Literacy is not a direct teaching problem in the form of teaching a child or adolescent to read, telling them what to do if they are confronted with a text. Moreover, this narrow understanding is weak in responding to the needs of both human beings and the labor market. By creating new literacy modes (computer literacy, media literacy, functional literacy, critical literacy, political literacy, etc.), it is aimed that people become functional literate in the related field/discipline on the one hand, and at the same time, it is aimed to ensure that they become sensitive to developments in political, social, economic and scientific fields. Literacy gives the person an intellectual superiority by providing a psychological and mental life experience and creates a strong awareness and awareness in it. In addition to these personal gains, it also contributes to the construction of a more just, egalitarian, dynamic and dynamic social structure / system and the development of a democratic fabric.

Political literacy is derived literacy and is one of the qualities that should be a target for everyone in the field of citizenship education. Besides being a "goal" in itself, it is a necessity for individuals to grow up as active citizens and to build a healthy democratic culture. It is also a "tool" for solving national and international problems in the political field. It is essential for the citizen who has a central role and share in the formation of the society to be able to participate in the social institutions, to actively maintain its existence, to develop the citizenship awareness in this process, and to use its political participation right and responsibility more consciously. It is also the guarantee of the increase in the belief in democracy in a society. Based on this fundamental requirement, the first stage of the research examines what political literacy is, what values and processes it covers, why it needs and importance. According to the information obtained from sources then reached it is set forth

findings on the situation of political literacy in Turkey. This study is a theoretical review based on the review, compilation, synthesis and presentation of the sources in national and international literature.

Political literacy is closely related to many concepts: political interest, political knowledge, political participation, political expertise, political awareness, political socialization, and so on. However, in this study, the content and nature of political literacy is explained by three factors (political interest, political knowledge, political participation). And these three factors have been argued to be the main variables in considering a person as political literate. The basic idea behind this claim is based on the taxonomic category of American educational psychologist Benjamin Samuel Bloom. Creating a balance and harmony between the world of emotion, thought and action is an indicator of learning and education as well as a measure of literacy. Political interest, political knowledge and political participation are the main components and conceptual coordinates of political literacy. Because these three phenomena are the cornerstones of civil society. They are essential components of good governance in a country and a prerequisite for a healthy democracy.

Political interest is not only a variable used to explain political behavior and attitudes; it is also an important indicator for larger-scale concepts such as political participation, political motivation and political interaction. On a micro scale, political knowledge is a concept that has a central role in understanding citizens' political attitudes and behaviors, making judgments on political issues and effectively participating in political decision-making. On the macro scale, it is a vital component for democracy. The better educated and more sophisticated politically of citizens is a precursor to the effective and stable democracy. Political knowledge is the determinant of political consciousness. It is the primary factor for political maturity. It is also a fundamental condition of being a good and effective citizen. Political participation is one of the three drivers of political literacy. The extent and intensity of political participation is an important and decisive criterion for assessing the quality of democracy. Political participation covers a wide range of attitudes and activities ranging from simple curiosity to intense action. Political participation has certain characteristics that are clear and indisputable. The first is activity or action. Accordingly, watching television or dealing with politics does not constitute participation. The second is volunteering. Political participation is voluntary; that is, participation is not ordered or required under certain laws. Thirdly, participation does not make people as politicians, civil servants or

lobbyists; non-professional or amateur people. Fourth, political participation is related to government, policy or government and is not limited to specific circumstances. Therefore, any voluntary and unprofessional government, politics or government activity is an example of political participation.

The social situation of young people in a country is a special code for reading the future. Young people are not interested in the politics, policies and thinking about political issues, it is extremely important for a country where decisions and the weight of the young population in Turkey as being included in political life. Nurturing individuals' political interests and awareness, supporting them to realize their political existence and subjectivity, allowing them to be involved in the political process, encouraging them to shape the political culture of today and the future will make them more conscious and functional political literations, removing them from the position of passive receptors of the values and practices of adults or others in the environment.

Kaynakça / References

- Abdi, A. A., Shizba, E. ve Ellis, L. (2010). *Citizenship education and social development in Zambia*. Information Age Publishing Inc.
- Akıncı, S. (2014). Siyasal katılım düzeyleri üzerine bir inceleme. *KATÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 33-45.
- Aydemir, M. A. ve Özşahin, M. C. (2011). Türk demokrasisinde kayıp halkayı keşfetmek: Türkiye örneği üzerinden sosyal sermaye-demokrasi bağlantısını yeniden düşünmek. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6 (1), 41-87.
- Barber, B. (1995). *Güçlü demokrasi: Yeni bir çağ için katılımcı siyaset* (M. Beşikçi Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Barnes, S. ve Kaase, M. (1979). *Political action: Mass participation in five Western democracies*. Beverly Hills: Sage.
- Bonchek, M. S. (1997). *From broadcast to netcast: The internet and the flow of political information*, Unpublished PhD dissertation, Harvard University, Cambridge, Massachusetts.
- Campbell, R. ve Winters, K. (2008). Understanding men's and women's political interests: Evidence from a study of gendered political attitudes. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 18 (1), 53-74.
- Cassel, A. A. ve Lo, C. C. (1997). Theories of political literacy. *Political Behavior*, 19 (4), 317-335.

- Crick, B. ve Porter, A. (Eds.) (1978). *Political education and political literacy*. London: Longman.
- Dağ, N. (2012). Vatandaşlığın niteliksel dönüşümü ve vatandaşlık eğitimi üzerine bir betimleme çalışması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (1), 1-15.
- Dağ, N., Sözer, M. A. ve Sel, B. (2015). Political education in school. *Educational Research And Reviews*, 10 (14), 1881-1887.
- Dağ, N. (2019). *Aylak kelimeler*. Ankara: Yayınevi Yayınları.
- Davies, I., ve Hogarth, S. (2004). Political literacy: Issues for teachers and learners. In J. Dermaine (Ed.), *Citizenship and political education today* (p. 181-199), Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Delli, C., Michael, X., ve Keeter, S. (1996). *What Americans know about politics and why it matters*, New Haven: Yale University Press.
- Denver, D. ve Hands, G. (1990). Does studying politics make a difference? The political knowledge, attitudes and perceptions of school students. *British Journal of Political Science*, 20 (2), 263-279.
- Doğanay, Ü. (2003). *Demokratik usuller üzerine yeniden düşünmek*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Ekman, J. ve Amna, E. (2012). Political participation and civic engagement: Towards a new typology. *Human Affairs*, 22, 283-300.
- Elo, K. ve Rapeli, L. (2010). Determinants of political knowledge: The effects of the media on knowledge and information. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 20 (1), 133-146.
- Eremenko, M. (N/A). *Political participation: Model by Verba in the EU and Russia*. Higher School of Economics, National Research University, available at: <http://www.culturaldiplomacy.org/culturaldiplomacynews/participant-papers/eu/Maria-Eremenko-Political-participation-Model-by-Verba-in-the-EU-and-Russia.pdf> Acces-sed June, 26, 2019.
- Freire, P. ve Macedo, D. (1998). *Okuryazarlık: Sözcükleri ve dünyayı okuma*, (S. Ayhan Çev.), Ankara: İmge Kitapevi.
- Fyfe, I. (2007). Hidden in the curriculum: Political literacy and education for citizenship in Australia. *Melbourne Journal of Politics*, 32, 110-134.
- Greenstein, F. I. (1965). *Children and politics*. New Haven: Yale University Press.
- Hidi, S. ve Harachiewicz, J. M. (2000). Motivating the academically unmotivated: A critical issue for the twenty-first century. *Review of Educational Research*, 70, 151-179.

- Jennings, M. K. ve Niemi, R. G. (1968). The transmission of political values from parent to child. *The American Political Science Review*, 62 (1), 169-184.
- Kaase, M. (1990). Mass participation, In M. K. Jennings, et. al. (Eds.), *Continuities In Political Action, In A Longitudinal Study Of Political Orientations In Three Western Democracies* (p. 23-66), Berlin and New York: Walter de Gruyter.
- Kalaycıoğlu, E. (1998). *Karşılaştırmalı siyasi katılım: siyasi eylemin kökenleri üzerine bir inceleme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Kapani, M. (2007). *Politika bilimine giriş*. (19. Baskı), Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Koskimaa, V. ve Rapeli, L. (2015). Political socialization and political interest: the role of school reassessed. *Journal of Political Science Education*, 11 (2), 141-156.
- Köktaş, M. E. (1997). *Din ve siyaset*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Kuş, Z. (2013). Politik okuryazarlık ve aktif vatandaşlık, E. Gençtürk ve K. Karatekin. Edt. *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar*, içinde (s. 207-229), Ankara: PegemA Yayınları.
- Lauritzen, P. ve Guidikova, I. (2002). European youth development and policy: The role of NGO's and public authority in the making of the European citizen In R. Lerner, F. Jacobs, and D. Wertlieb (Eds.), *Handbook of Applied Developmental Science*, Vol: 3, (p. 363-383), London: SAGE.
- Luskin, R. C. (1990). Explaining political sophistication. *Political Behaviour*, 12 (4), 331-361.
- Mindich, D. T. Z. (2005). *Turned out: Why Americans unders 40 don't follow the news*. Oxford: Oxford University Press.
- Minibaş, T. (1992). Siyasal partiler yelpazesinde kadının konumu, N. Arat Der., *Türkiye'de Kadın Olgusu*, içinde (s. 173-189), İstanbul: Say Yayınları.
- Mondak, J. J. ve Anderson, M. R. (2004). The knowledge gap: A re-examination of gender-based differences in political knowledge. *The Journal of Politics*, 66, 492-512.
- Norris, P., Lovenduski, J. ve Campbell, R. (2004). *Gender and political participation*, London: The Electoral Commission.
- O'Neill, B. (2007). *Different? The political and civic engagement of young people in Canada*, Ottawa: CPRN Research Report.

- Park, A. (2004). Has modern politics disenchanted the young? In A. Park, J. Curtice, K. Thomson, C. Bromley and M. Philips ed. *British Social Attitudes: The 21st Report*, (p. 23-47). London: SAGE.
- Pereira, M. F., Fraile, M. ve Rubal, M. (2015). Young and gapped? Political knowledge of girls and boys in Europe. *Political Research Quarterly*, 68 (1), 63-76.
- Political Literacy Within ITT Citizenship Education, (2002, November 19). *Workshop on political literacy*, University of Birmingham. available at: <http://www.citized.info/pdf/conferences/pilot/NovWorkshop.-pdf> accessed on 18 May 2016.
- Runciman, D. (2016). *Politika*, İstanbul: Domingo Yayınları.
- Sanders, B. (2010). *Öküzün a’sı*, (Ş. Tahir Çev.). 2. Bsm, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Signorella, M. L. ve Hanson Frieze, I. (2008). Interrelations of gender schemas in children and adolescents: Attitudes, preferences, and self-perceptions. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 36 (7), 941-954.
- Soler-i, M. R. (2015). Youth political involvement update: measuring the role of cause-oriented political interest in young people’s activism. *Journal of Youth Studies*, 18 (3), 396-416.
- Stadelmann-Steffen, I. ve Sulzer, L. (2018). Just another brick in the wall? The relationship between classroom-based political education and the political interest of young adults in Switzerland. *Journal of Youth Studies*, 21 (4), 550-573.
- Stockemer, D. ve Rocher, F. (2017). Age, political knowledge and electoral turnout: A case study of Canada”, *Commonwealth & Comparative Politics*, 55 (1), 41-62.
- Tatar, T. (1997). *Siyaset sosyolojisi*, İstanbul: Turan Yayıncılık.
- Turan, E., Şen, A. T. ve Aydilek, E. (2015). Kastamonu bölgesinde siyasi tutum ve davranışlarda sosyo-kültürel ve dinsel faktörlerin etkisi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9, 100-119.
- Van Deth, J. W. (1989). Interest in politics (p. 275-312). In S. H. Barnes, J. W. van Deth and M. K. Jennings (Eds.), *Continuities in political action: A longitudinal study of political orientations in Three Western Democracies*, New York: Walter de Gruyter.

- Van Deth, J. W., Abendschön, S. and Vollmar, M. (2011). Children and politics: An empirical reassessment of early political socialization. *Political Psychology*, 32 (1), 147-173.
- Van Deth, J. W. (2016). What is political participation?. Oxford Research Encyclopedia of Politics, May 1, 2017, available at: <http://politics.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.00-01/acrefore-9780190228637-e-68?print=pdf> accessed on 1 May 2017.
- Verba, S., Burns, N. ve Schlozman, K. L. (1997). Knowing and caring about politics: gender and political engagement. *The Journal of Politics*, 59 (4), 1051-1072.
- Vettehen, P. G. J., Hagemann, C. P. M., ve van Snippenburg, L. B. (2004). Political knowledge and media use in the Netherlands. *European Sociological Review*, 20 (5), 415-424.
- Wang, S. I. (2007). Political use of the internet, political attitudes, and political participation. *Asian Journal of Communication*, 17 (4), 381-395.
- Weinber, C. (2012). Türkiye’de demokrasiye dışarıdan bakış. *Uluslararası Konferans: Demokrasi ve Siyasal Katılım*, İstanbul: Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği.
- Westholm, A., Lindquist, A. ve Niemi, R. G. (1990). Education and the making of the informed citizen: Political literacy and the outside world (). In O. Ichilov (Ed.), *Political Socialization, Citizenship Education, and Democracy*. (p. 177-204). New York: Teachers College Press.
- Yılmaz, V. ve Oy, B. (2014). *Türkiye’de gençler ve siyasi katılım: sosyo-ekonomik statü fark yaratıyor mu?*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Zeglovits, E. ve Zandonella, M. (2013). Political interest of adolescents before and after lowering the voting age: The case of Austria. *Journal of Youth Studies*, 16 (8), 1084-1104.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Dağ, N. ve Köçer, S. (2019). Türkiye’de politik okuryazarlık, *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19), 2150-2175. DOI: 10.26466/opus.567352